

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

В даній статті розглядаються проблеми оцінки фінансового стану місцевих бюджетів в Україні. Виявлено перспективні напрямки реформування фінансової регіональної політики. Досліджено шляхи зміцнення фінансової бази регіонів.

В данной статье рассматриваются проблемы оценки финансового состояния местных бюджетов в Украине. Обнаружены перспективные направления реформирования финансовой региональной политики. Исследованы пути укрепления финансовой базы регионов.

In this article the problems of estimation of financial state of local budgets in Ukraine are examined. The promising directions of reforming the financial regional policy are found out. Ways of strengthening the financial base of regions are investigated.

Вступ

Місцеві бюджети є ваговою складовою бюджетної системи країни, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначитися на збалансованості фінансової системи, фінансовій безпеці країни в цілому. Реформування місцевих бюджетів, зокрема зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування і розмежування видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, повинне відбуватися у взаємозв'язку з проведенням реформ в усіх галузях фінансової сфери. Метою реформування місцевих бюджетів є зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів України.

Постановка завдання

Мета даної статті – дослідити особливості оцінки фінансового стану місцевих бюджетів в Україні, визначити шляхи реформування бюджетного законодавства та обґрунтувати вплив системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів. Досягнення цієї мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- розкрити сутність методологічних підходів щодо оцінки фінансового стану місцевих бюджетів в Україні;
- поглибити теоретико-методологічні засади реформування місцевих бюджетів;
- дослідити механізм формування доходної та видаткової частини бюджетів міст на території України;

– розглянути напрямки регіональної політики формування бюджетів у Дніпропетровській області;

– визначити шляхи зміцнення фінансової бази регіонів, що забезпечить цілісність, послідовність і стабільність державної політики у сфері місцевих бюджетів.

Результати

Одним із найважливіших чинників успішного управління бюджетними ресурсами є здійснення загальної оцінки фінансового стану місцевого бюджету, що за своїм змістом відображає підсумки фінансової діяльності виконавчих органів влади. Оцінка фінансового стану бюджету є неодмінним елементом бюджетного процесу на його завершальній стадії при підведенні підсумків процесу виконання бюджету.

Результати діяльності з управління бюджетними ресурсами цікавлять не тільки представників органів влади, а також місцеве населення, платників податків та інвесторів, тому що така оцінка є індикатором розвитку місцевого бюджету. У ході оцінки фінансового стану бюджету здійснюється аналіз бюджетних зобов'язань та вивчається структура його активів і пасивів на поточну дату. Знання показників поточного та попереднього стану бюджету дозволить здійснити загальну оцінку перспектив розвитку території, виявити його потенціальну фінансову спроможність та можливі фінансові ризики.

Для проведення оцінки фінансового стану місцевих бюджетів зробимо порівняльний аналіз бюджетів найбільших міст України. Консолідований бюджет м. Києва на 2009 р. склав

21,546 млрд грн. Зведений бюджет Харкова по доходах на 2009 р. (без врахування трансфертів з Державного бюджету) склав 2,189 млрд грн, Донецька – 2,233 млрд грн, бюджет Одеси – 2,40 млрд грн, Запоріжжя – 1,75 млрд грн та Дніпропетровська – 2,002 млрд грн (і це з урахуванням субвенцій з Державного бюджету). В перерахуванні на душу населення це має наступний вигляд: у Києві – 7 788 грн на рік, Донецьку – 2 260 грн, Харкові – 2 554 грн, Одесі – 2 381 грн, Запоріжжі – 2 051 грн. На одного дніпропетровця приходиться лише 1 670 грн. Особливої уваги набуває порівняння фінансування в цих містах соціальної сфери. В 2009 році на охорону здоров'я в бюджеті м. Дніпропетровська закладено 451 млн грн, 2 060 млн грн – у Києві, 536 млн грн – у Харкові. На освіту в Дніпропетровську заплановано 645 млн грн, у Харкові – 653,7 млн грн. Загалом у Харкові на фінансування соціально-культурної сфери направляється 1,337 млрд грн. Порівняно з показниками 2008 р. ці видатки збільшилися в 1,1 разу, в тому числі на освіту – на 12,1 %, охорону здоров'я – на 9,7 %, культуру – на 16,4 %, фізичну культуру і спорт – на 4,2 %, соціальний захист і соціальне забезпечення – на 3 %. В Дніпропетровську ці цифри залишились на рівні попереднього року – що, з урахуванням інфляції, є суттєвим зниженням фінансування. Одесити на заходи по соціальному захисту населення запланували в два рази більше, ніж попереднього року. В столиці на соціальний захист і соціальне забезпечення киян виділено 2,104 млрд грн. Видатки столиці на житлово-комунальне господарство на поточний рік заплановані у розмірі 2 млрд грн, в тому числі дотація підприємствам ЖКГ – 551 млн грн. Харків фінансує своє ЖКГ в розмірі 246,1 млн грн. Дніпропетровська міська рада виділила на рішення комунальних проблем лише 191 млн грн. З цих коштів лише 6,7 млн грн призначено на експлуатацію та ремонт електротранспорту. На жаль, про розвиток і закупівлю нових тролейбусів і трамваїв мови в умовах кризи йти не може. 60 млн грн, які призначені в бюджеті на розвиток міста, підуть на погашення кредиторської заборгованості (11 млн грн) і будівництво соціальних об'єктів, яке почалось в 2006–2007 рр. В той же кризовий час бюджет розвитку Одеси склав 478 млн грн, Харкова – 210 млн грн [1].

Ще одним проблемним питанням залишається наповнення бюджету розвитку за рахунок коштів від відчуження майна, що перебуває у

комунальній власності територіальної громади міста, коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній власності, до розмежування земель державної і комунальної власності, а також надходжень від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації.

В 2009 р. в Дніпропетровську планується продати 36 земельних ділянок, вартість яких складає майже 1,255 млн грн, але слід відмітити, що в 2008 р. у місті, із-за відсутності технічних паспортів на земельні ділянки не було проведено жодного земельного аукціону, а середня вартість проданих земельних ділянок склала приблизно 1 млн грн. В той же час, Харків за рахунок надходжень коштів за продаж земельних ділянок планує отримати в 2009 р. 110 млн грн і 100 млн грн від приватизації міського комунального майна. Приблизно такі ж показники і в Одесі. Від приватизації комунального майна столиця планує отримати 195 млн грн, від продажу землі – 1 млрд 756 млн грн [1].

Зробивши лише поверхневу оцінку фінансової бази місцевих бюджетів, можна дійти висновку, що стан управління бюджетними ресурсами на території України є незадовільним. Для покращення ситуації, в першу чергу, необхідно посилити ефективність регіонального бюджетного менеджменту. Це дозволить перетворити місцеві бюджети в інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць через зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування; підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізацію управління бюджетними коштами; удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин; запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів; підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства [2].

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування передбачає:

– посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій та рівня доходів населення

відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку;

- щорічне збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на декілька відсоткових пунктів;

- підвищення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства відповідно до напрямів реформування податкової системи, зокрема системи місцевих податків і зборів та механізму здійснення зарахування податку з доходів фізичних осіб;

- перерозподіл доходів між місцевими бюджетами та перегляд складу доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (податок з доходів фізичних осіб, плата за землю тощо).

Для підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів, децентралізації управління бюджетними коштами необхідно:

- чітко розмежувати на законодавчому рівні видатки на виконання делегованих державою і власних повноважень органів місцевого самоврядування;

- конкретизувати видаткові повноваження місцевих бюджетів у галузях бюджетної сфери (окремі видатки на забезпечення функціонування закладів освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, соціального захисту та здійснення заходів у відповідних сферах);

- переглянути склад видатків місцевих бюджетів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Для підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства необхідно:

- надавати органам місцевого самоврядування методичну та консультативну допомогу з питань реформування місцевих бюджетів;

- удосконалити процедури фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до повноважень, визначених законодавством;

- запровадити механізм моніторингу та оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування їх повноважень, підвищити відповідальність за здійснення таких повноважень;

- розробити систему моніторингу результатів роботи органів місцевого самоврядування в умовах реформування місцевих бюджетів;

- запровадити системи щорічної рейтингової оцінки результатів роботи органів місцевого самоврядування з управління бюджетними коштами;

- удосконалити процедуру здійснення внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах;

- активізувати роботу органів місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення ефективності використання бюджетних коштів (оптимізація мережі бюджетних установ, застосування дієвих методів економії бюджетних коштів тощо).

Висновки

Ефективність управління бюджетними коштами можна підвищити за рахунок забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів. Це можна досягти за рахунок:

- надання прозорої інформації про порядок складання бюджетів усіх рівнів, фінансовий стан органів місцевого самоврядування, підготовленої на основі єдиної методики збору, обробки та надання інформації;

- визначення порядку збору та узагальнення інформації, яка характеризує стан і якість управління коштами місцевих бюджетів;

- удосконалення інформаційно-статистичної бази соціально-економічних показників розвитку регіонів;

- запровадження публічного обговорення щорічних звітів про виконання місцевих бюджетів органами місцевого самоврядування;

- надання можливості громадянам приймати участь у розподіленні бюджету – організувавши, наприклад, громадські слухання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Український фінансовий сервер [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufs.kiev.ua/>
2. Концепція реформування місцевих бюджетів [Текст]. – Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 № 308.

Надійшла до редколегії 17.11.2009.

Прийнята до друку 30.11.2009.